

Úvaha o učebnicích farmakologie

Mám radost, že se po létech zase objevila snaha, v knižní a obecně dostupné formě vytvořit kvalitní a originální komplexní český farmakologický text. Taková věc je nutná a moc se sluší: je třeba mít pořádnou vlastní českou knihu o daném vědním oboru. Taky mám radost, že se objevují překlady zahraničních komplexních farmakologických textů; v době, kdy bohužel ještě ne všichni zájemci si dokážou přečíst originál, je to nutné taky, a taky se to sluší: je třeba mít kontakt s představami a přístupy daného vědního oboru jinde ve světě.

Je ovšem škoda, že se v daném okamžiku zdá snazší prosadit překlad zahraniční knihy než vydání domácí knihy české; nemalou roli v tom hraje nákladnost vyobrazení – snáze se přetiskne hotový (i barevný) obrázek – ono právě je dneska už všechno na disketě – než se dá vytvořit obrázek nový (byť černobílý). A sebelepší překladatel je také zbaven odpovědnosti i dříny s vlastním vytvářením, výběrem a strukturou textu – zatímco nikdo pořádně neocení tuhle činnost autora (opravdického, který jako své dílo jen neprezentuje statě, které pro něho – anebo před ním – již napsal někdo jiný nebo si jen nekompiluje směsici více anebo i méně přesných překladů).

Autor této úvahy již nemálo učebnic textů farmakologie přečetl, leckteré překládal a některé i napsal; obrací se proto k potenciálním autorům budoucích českých učebnic oboru s nadějí, že jim v jejich mimořádně záslužné a nelehké práci některé z jeho názorů a poznámek mohou být prospěšné – přesto, že četné z uvedených bodů bude asi každý považovat za samozřejmost.

Upozorňuji důrazně, že v dalších úvahách o tom, co osobně považuji anebo nepovažuji za více anebo méně vhodné – anebo dokonce o tom, co se podle mého přesvědčení musí anebo nesmí – nemám na mysli žádný určitý text a žádného určitého autora, ale že jde o obecná hlediska, která považuji za významná. Náhodně vymyšlené příklady uvádím pouze na osvětlení určité teze a nepředstavují kritiku žádného konkrétního díla; pokud potřebuji na některý konkrétní text poukázat, tedy jej výslovně jmenuji.

Má-li se napsat nová kniha o farmakologii, doporučuji přemýšlet o těchto okruzích otázek:

Jaký bude základní typ knihy?

Bude to příručka (německy „Handbuch“) **anebo učebnice** (německy „Lehrbuch“)? [Dalším typem, heslářem, se v této úvaze nezabývám.]

Příručka je rozsáhlý – ideálně téměř všeob-
sáhlý – text, ve kterém se dá najít co nejvíce nej-
různějších informací daného oboru, případně i in-
formací, souvisejících s pochopením jednotlivých
vztahů až sekundárně. (Ideálně by se tam mělo
o oboru dát najít „všechno“.) Příručka ovšem není
vhodný učební text pro studenty.

Učebnice je učební text pro studenty. Proto
má být přehledná a jednoduchá, s účelně osekaný-
mi detaily a ovšem bez přebytku upovídání
a „vaty“. V jednotlivých kapitolách si nesmí proti-
řečit. Pokud jsou v učebnici některé oddíly pouze
pro detailnější vysvětlení, je třeba je graficky od-
lišit od „nutné“ materie, např. petitem.

Z učebnice se učí mladí lidé, aby zjistili, co
obor obnáší. Proto by učebnice neměla předkládat
jen holou faktologii, měla by přinášet k té faktolo-
gii i „něco navíc“, umožnit seznamování i s „duší“
oboru (jakýkoli náznak nebo dokonce snahu o ně-
co podobného nakladatelství v letech do 1989
v českých učebnicích pod tlakem shůry škrtala).
Pozor ovšem – kdo chce takhle psát, musí na to
mít; jinak vzniknou plky.

Ani v příručce, ani v učebnici se nesmějí
omylem vynechat nezbytné oddíly, které by se

daly probírat na rozdílných místech (a které by
proto omylem mohly vypadnout úplně), např. vi-
taminy nebo pojednání o teratogenních účincích
látek.

Ani v učebnici, ani v příručce se ovšem ne-
smí uhybat obtížnějšímu výkladu významného
pojmu odkazem „jak bylo uvedeno výše“ tam, kde
výše autor zas odkázal „jak bude uvedeno níže“.
Všeobecně je vhodné při odkazech vždy uvést
stránku, kde se příslušná informace najde.

Kolik bude autorů?

Zejména učebnici dělá dobře, není-li autorů
příliš mnoho. Za optimální počet pro učebnici
farmakologie osobně považuji tři až pět autorů.
Jediný autor učebnice celé farmakologie předsta-
vuje dnes již buď geniální výjimku, anebo opiso-
vače řady oblastí, ke kterým má jen vágní vazbu
bez prožitého vlastního názoru a přístupu – ane-
bo konečně předkladatele (anebo překladatele)
prací jiných autorů, které jako spolupracovníky
prostě neuvede. Pokud je – často ze společen-
ských důvodů – nutné, aby i autorů učebnice
byl podstatně větší počet, klade to na velitele
autorského týmu značně zvýšené požadavky:
Obtížnost koordinace vzrůstá alespoň s druhou
mocninou počtu pisatelů.

Větší počet autorů bývá možný a dnes i nutný
u příruček, mají-li informovaně pokrýt celý obor.
Ojedinělou výjimku již před čtvrt stoletím předsta-
vovala kniha Textbook of Pharmacology autorské
dvojice Bowman & Rand (1980, dotisky do 1988);
to bylo zcela mimořádné dílo, kdy pouhá dvojice
farmakologů s neuvěřitelnou pečlivostí zpracova-
la kompletní problematiku oboru i problematiku
biochemických, fyziologických a patofyziologic-
kých otázek s jednotlivými oblastmi souvisejících

a vytvořila kompendium, které – pokud moje vě-
domosti sahají – dosud nemá obdoby (požádání
kolem r. 1990, aby dílo renovovali, oba autoři
odmítli: už na tak strašlivou práci nemají sílu). Při
sebevětším počtu autorů i u příručky **musí velitel
velet, nikoli jen pořádat**, a odpovídá za to, aby
namísto díla nevznikl slepenec „každý pes z jiné
vesnice“. Pokud je autorů třeba i více než dvacet
nebo dokonce padesát, bývá to ovšem nemalý
problém.

Co kdo napíše?

Logicky by se mělo primárně vycházet z to-
ho, co je komu blízké, a máme-li v týmu pracovní-
ka, mimořádně vynikajícího např. v problematice
hemokoagulace, je třeba toho využít v zájmu věci
a nepřidělovat tuto kapitolu někomu jinému v zá-
jmu nějakých společenských ohledů. Kapitoly,
které nikdo nechce, se ovšem mohou přidělovat
podle libovolně zvolených kritérií. O postižených
ale musí být známo, že to neodflinknou (třeba si
každý z autorů vypíše seznam kapitol, které by
chtěl, a kapitol, které by nechtěl; postupně se
rozdělí zájemcům ty „chtěné“ a ze zbývajících se
postupně kolem dokolečka přidělí ty „nechtěné“).

Dnes by již do autorského kolektivu oprav-
du dost nutně patřil i klinický farmakolog (těch
opravdických je u nás poskrovnu) anebo pra-
covník(-ci), z hlediska klinika anebo farmakolo-
ga o problematice klinického použití léčiv v jed-
notlivých oblastech dostatečně informovaný(-i).
Velmi významná složka až těžiště jeho (jejich)
práce by měla být aktivní účast na klinických
statích, vykládajících a hodnotících konkrétní
klinické použití jednotlivých významných skupin
léčiv.

Kdo bude velitel autorského týmu a jaké bude mít pravomoci?

Vícečlenný autorský tým nutně musí mít velitele, nestačí pouhý poradatel. Jinak vznikne namísto učebnice slepenec, namísto příručky nesourodé nakupení nesouvisejících pojednání, a to ještě rozdílných kvalit obsahových i formálních. Velitel proto musí mít rozsáhlé pravomoci, má-li kolektivní dílo za něco stát.

Každý člen týmu musí dostat jasně na vědomí, že konečné rozhodující slovo má velitel.

Velitel musí mít alespoň tyto pravomoci:

- nahradit jednoho autora jiným, jestliže text nebyl dodán včas nebo byl značně nevhodný
- libovolnou partii přepracovat anebo dát přepracovat do srozumitelné řeči, srozumitelné dokumentace a vhodného rozsahu (což bývá nutně často tam, kde jedním z autorů je vysoce odborný pracovník neschopný zjednodušovat ani vyjadřovat se dost srozumitelně – hlavně u vědeckých pracovníků-neučitelů).

Proto musí velitel jednak být odborností i rozhodopádností (resp. taktičností) na výši, jednak mít, dostat anebo umět si přivlastnit v autorském týmu takovou pozici, aby mohl řídit i práci autorů zvůčných jmen a vysokých postů.

Jaká bude vnitřní struktura knihy?

Co smí a co nesmí chybět: Velitel MUSÍ mít kompletní přehled o tom, které všechny kapitoly bude dílo obsahovat (pochopitelně je vhodné to konzultovat se spoluautory) a velitel také ručí za to, že nedopadnutím žádná nutná kapitola nebo subkapitola nevypadne. Pokud se rozhodne potlačit určitou oblast, obvykle ve farmakologiích probíranou, zmíní se o tom v předmluvě jako o záměrném zásahu.

Povolená míra nepravdy: Zejména v učebnici – méně již v příručce – je někdy třeba zjednodušovat, aby situace a vztahy byly studentům srozumitelné bez sáhodlouhého zabředávání do přebyčných detailů; nalezení dostatečné, ale nepřehnané míry zjednodušení je důležitý pedagogický a didaktický problém a často bývá třeba s autory dojednat „snížení anebo zvýšení lačky“ jejich textů.

Vyváženost kapitol: Péče o přiměřenost rozsahu jednotlivých kapitol tak, aby nerefletoval jen míru psavosti nebo náklonnosti určitého autora k dané oblasti, bývá někdy velmi nutná. Často přinutí velitele, aby kapitolu sám upravil anebo dal upravit jinému. Rozumný rozsah kapitol ovšem nezávisí jen na závažnosti a množství probírané materie, ale výrazně i na obtížnosti výkladu (obtížnost výkladu ovšem neznamená vždycky i dlouhý výklad).

Jednotnost přístupu učebnice, meze ne-jednotnosti příručky: Učebnice MUSÍ mít od

začátku do konce jednotný charakter (což i při větším počtu autorů je nutné), MĚLA BY být „jako z jednoho kusu“ (což při větším počtu autorů může být obtížné) a ROZHODNĚ SI NESMÍ V RŮZNÝCH KAPITOLÁCH PROTIŘEČIT. Případné nesrovnalosti musí velmi pečlivě hledat a urovnávat velitel týmu. Student se nemůže učit ze stejné učebnice dvě protichůdná apodiktická tvrzení. Je ovšem možné a často velmi žádoucí uvádět různé možné výklady anebo přístupy jako možné eventuality. **Příručka** tak dramatickou jednotnost tak bezpodmínečně nevyžaduje; z různých názorů různých autorů si pokročilý čtenář může udělat představu i o různých přístupech k věci. I v příručce je ovšem nutně vyhnout se zjevným protichůdnostem, jinak v očích čtenářů ztrácí důvěryhodnost a k informování nepokročilého čtenářstva se nehodí vůbec.

Míra „předpisologie“ a zajištění nezávislosti na údajích firemních reklam: Farmakologie je věda, nikoli soupis vyhlásek a nařízení, vymyšlených ministerským i jiným úřednictvem, byť některé snad před léty získalo i doktorský diplom; a farmakologie není ani výťah sestavovaný z firemních reklam – anebo ze skrytější profiremních textů – o výtečných vlastních přípravcích výrobce. Pokud bych se měl dnes pokusit o definici farmakologie, řekl bych nejspíš: „Farmakologie je vědní obor, který studuje vzájemné působení chemických látek na straně jedné a živých soustav a jejich složek na straně druhé; cílem studia je zjištění, zda a za jakých podmínek je účelné použít určitou chemickou látku jako lék“. Podobně klinická farmakologie je věda značně obsažná; jde o kompletní farmakokinetiku i farmakodynamiku u člověka, o terapeutické závěry z toho plynoucí a o doporučení v klinických situacích. Snaha, omezit klinickým farmakologům práci jenom na servisní monitorování hladin léčiv u pacientů, je specialita do značné míry česká. Klinický farmakolog, erudovaný v základní farmakologii i v příslušném klinickém oboru, by se na učebnici měl účastnit klinickými aspekty terapie určitých skupin onemocnění.

Základní důležitost má pochopit farmakodynamiku a farmakokinetiku, čili co se opravdu děje. Co na základě toho (a bohužel někdy i přesto) je o látce a jejím použití v daném okamžiku úředně předepsáno, je otázka jiná, a míru probírání těchto právě platných předpisů a úředních přístupů ve farmakologii je třeba zvažovat pečlivě.

Strohá faktologie nebo dát něco navíc: Jak uvádím už v odstavci „Typ knihy-učebnice“, neměla by zejména učebnice dnes již představovat pouhý výčet faktů s holými faktologickými závěry, jak k tomu kdysi nutily redakční (a vyšší) zásahy. Je věcí autorů, uvést studenty do „duše“ oboru nejen na přednáškách a seminářích, nýbrž i vhodně psanou učebnicí. Ne všechno se ovšem dá dobře psát do běžného textu. Krátké statě typu zamyšlení, úvah, názorů a širších doporučení

lze napsat do „boxu“, „rámečku“ anebo jinak odlišit diskuzní text od textu bezprostředně učebního. Zasvěcenému kontaktu autorů se studentem to velice pomůže – ale vyžaduje to po odborné, formulační i lidské stránce od autora o hodně víc než prezentace holé faktologie.

Styl podání látky: Existuje možnost „přehledně škatulkovacího“ stylu (což naprosto neznamená, že by musel být fádni) a stylu „vyprávěcího“ (kde udržet přehlednost bývá těžší). Ten „vyprávěcí“ má blíž k mluveným přednáškám. Ať se autoři rozhodnou pro kteroukoli variantu (anebo přednostní převahu), je třeba dodržet jednotný styl v celé učebnici (v příručce to tak nutně není).

Jaké jsou obecné nutnosti?

Srozumitelně! Pro učebnici i příručku je to naprosto základní požadavek. Pokusy o příliš hlubokomyslné výklady mohou učebnici značně uškodit (k tomu inklinují spíš autoři z řad výzkumných pracovníků bez větších učitelských zkušeností). Častá je i snaha formulovat výklad nějaké komplikované věci především tak, aby výklad probíha odnikud nebyl odborně napadnutelný a aby autor tedy zůstal mudrcem – přičemž srozumitelnost nehraje roli. Pak vznikají nenapadnutelné, ale nic neříkající konglomeráty odborných výrazů a student usoudí, že pisatel snad je učenec, ale neumí mluvit – natož pak vysvětlit.

Přehledně! Pro učebnici i příručku je přehlednost naprosto základní požadavek. Tomu je třeba podřídit členění, obrázky, tabulky, obsah, rejstřík.

Obrázky: hodně, srozumitelné, hezké, jednotného stylu, vždy dokonalý popis, vždy souhlas s textem! Obrázek v učebnici by mělo být hodně. Ale nesmí být přelácané, jak autoři často činí, protože chtějí dostat do učebnicového obrázku veškerý popis dějů i se všemi detaily – jako do vysoce specializovaného vědeckého sdělení. Obrázek musí vysvětlit, utkvět – nikoli zahltnout. Musí být především srozumitelný, jinak nemá cenu. Musí být hezký, jinak odpuzuje a nepamatuje se. Velice pečlivě je třeba sledovat, jestli každý obrázek – i ten, který jeho autor považuje za plně srozumitelný – (a) vždycky opravdu srozumitelný je, (b) i v kladném případě má detailní a dokonalý popis. Při korekturách se musí hlídat, jestli se odpovídající popis při tisku dostává k odpovídajícímu obrázku. Nesmí se přihodit, aby jakýkoli obrázek zůstal bez detailního vysvětlujícího popisu. Že obrázek rozumí jeho autor, zdaleka neznamená, že mu musí porozumět každý čtenář! A je třeba pečlivě zkontrolovat, jestli popis skutečně obrázku odpovídá a nemluví o věcech, které na obrázku vůbec nejsou anebo jsou jinak. Nesrovnalosti v tomto bodě kvalitu textu značně snižují. Pro příručku platí v podstatě totéž, jedině by snad obrázky směly být i o něco složitější.

Tabulky: v učebnici jen nutný počet, srozumitelné, vždy dokonalý popis, souhlas s textem! Tabulky mají v učebnici odlehčující význam pro autory, že není třeba probírat některé např. numerické údaje a odkáže se na údaje v tabulce – např. u poměrů dávek podobně působících látek. Srozumitelnost, vždy dokonalý popis i přesný souhlas s textem jsou nutnosti, jejichž nedodržení nedává autorům příliš dobré vysvědčení. V příručce mohou být tabulky četnější a rozsáhlejší (ale nikoli méně kvalitní).

Jazyková úroveň! Každá vysokoškolská učebnice je určena nastupující inteligenci příslušného národa, a předkládají mu ji vysokoškolské pracovníci daného národa. Znetvořovat vlastní jazyk a vést k tomu budoucí inteligenci by žádný univerzitní pracovník opravdu neměl. Germanizmy, anglicizmy, rusizmy, toporné formule a zcela pochybné výrazy a vazby do české učebnice ani příručky nepatří. Bohužel se s nimi setkáváme i v této literatuře tak často, že ani není zřejmé, jestli namísto originálního textu nemáme v ruce jen špatný doslovný překlad cizojazyčného textu slovíčko za slovíčkem tak, jak to svou mateřštinou napsal Němec, Angličan nebo Rus (i překlady je třeba formulovat tak, jak by tu větu napsal zahraniční autor, kdyby uměl dokonale česky!). Krom četných formulačních kotrmelců a hantýrkových výrazů se i v české odborné literatuře mj. zahnízdilo nadměrné užívání pasiva. To je hrubý germanismus; Němec sice beze všeho řekne: Ta vosa mnou byla zabita, aby moje žena jí nebyla obtěžována a abych svou ženou nebyl obviňován, že jí mnou není poskytováno dostatek ochrany. Ale Čech řekne: Zabil jsem tu vosu, aby neobtěžovala mou ženu a aby mne žena neobviňovala, že jí dost neochraňuji. Aby to vznešeněji znělo, také se často zbytečně užívá sedmý pád (ten ovšem často naznačuje cosi jen dočasného, přechodného) namísto prvního (kdy jde o záležitost trvalou). Řeknete-li o panu Novákovi, že je poctivým člověkem, zněla by ta věta mnohem přirozeněji, kdybyste řekli „je toho času poctivým člověkem“. Nechcete-li mu křivdit, povíte o něm, že je poctivý člověk. On Franta byl nejdřív čističem stok, pak náměstkem ředitele a teď je ministrem – ale blbec je pořád.

Rejstřík! Přehledný rejstřík je obzvlášť nutný. Je třeba rozhodnout, co ještě v něm bude kromě pojmů z obecné farmakologie, jednotlivých látek, přípravků a skupin látek. Protože se většina hesel vyskytne na více stránkách, je vhodné uvést číslo té „stránky hlavního výskytu daného hesla“ tučně. Jinak se nic nenajde.

Obsah! Přehledný, nemusí jít do příliš detailního členění.

Termín a sankce za nesplnění! Je třeba stanovit a dodržet: (a) do kdy který z autorů musí odevzdat kterou část práce, (b) co se stane, jestliže

to včas neudělá. Optimální je předem s vědomím všech určit, že v tom případě příslušný pracovník ztrácí veškerý autorský podíl na nedodaném úseku a že chybějící text vypracuje někdo jiný (v nutném případě velitel). Tohle se musí jasně dojednat předem, aby potom nevznikly tahanice.

Několik dalších doporučení

Terminologie: Závazné terminologické pokyny je třeba projednat před tím, než se text začne psát – často do terminologie mluví i nakladatelství. Nejde jen o natrium nebo sodík, methyl- nebo metyl-, iso- nebo izo: Také je třeba dojednat a při revizích textu pečlivě kontrolovat jednotnou terminologii tam, kde jsou běžně možné různé alternativy (např. sympatolytika, adrenolytika, adrenergní blokátory, antiadrenergní látky) a ty „ostatní“ než dojednané uvést souborně jen jednou jako informaci, že i tyto názvy jsou možné. U názvů jednotlivých látek je snad nejschůdnější v běžném textu užívat obecně používané české názvy (atropin, morfin atd.). U používaných solí apod. by vazba na oficiálně doporučené přednostní české názvy nemusela být striktní; vhodné by mohlo být alespoň u některých látek (jedinkrát) uvést INN název.

Přípravky: Výčet hromadně vyráběných léčivých přípravků by měl být jen velmi namátkový; proti případným projevům nespokojenosti těch firem, které by se cítily opomenuty, v předmluvě uvést větu o omezeném výběru bez jakéhokoli záměru ovlivnit preskripci. Protože se paleta registrovaných a dovážených přípravků velmi rychle mění, je více než pravděpodobné, že od odevzdání rukopisu do vytištění knihy se zase výběr poněkud změní a ledacos nebude platit; to by autory naprosto nemělo vyvádět z míry.

Předmluva datovaná ukončením rukopisu: Při mimořádně rychlém rozvoji oboru, hledisek, přístupů, rozsáhlých skupin léčiv i jednotlivých látek a při předem neodhadnutelné době latence mezi odevzdáním rukopisu a vytištěním knihy se autorům učebnic farmakologie občas spílá, že zaspali to a ono – ačkoli ani to, ani ono v době odevzdání rukopisu ještě neexistovalo (sám jsem kdysi zažil inkubační dobu v nakladatelství téměř 5 let). Vře proto doporučuji preventivní sebeobranu – napsat libovolnou předmluvu, která se datuje měsícem a rokem odevzdání rukopisu do tisku. Předmluvy sice nikdo nečte, ale datum dává autorům do ruky doklad, černě na bílém.

Včasné vydání odevzdaného rukopisu: Rozumně by v oboru farmakologie měly nové knihy vycházet každé 2–3 roky. U tak živě se měnícího oboru znamená již jednoroční zpoždění značnou ztrátu aktuálnosti informací. Je proto vhodné (ale obvykle jen málo účinné) udržovat častý kontakt s nakladatelstvím a důrazně tlačit na urychlené vydání knihy, než se z ní stane pouhé historikum.

Dodatkem několik zběžných poznámek o překladech

Před zahájením prací na překladu cizojazyčné farmakologie do češtiny je účelné získat od odpovědného autora originálu písemný souhlas, že překladatel může (event. že překladatelé mohou) provést úpravy a připsat doplňky originálního textu tam, kde to považuje(i) za nutné z hlediska specifických potřeb v České republice (vhodné bývají „poznámky překladatele“ anebo i krátké kapitoly připsané navíc tam, kde možnosti nebo nutnosti jsou u nás podstatněji rozdílné; někdy je také příjemné, jestliže se některá stať může úplně vyřadit – např. některé zcela specifické předpisy, které u nás v úvahu nepřicházejí).

Překladatel musí nejen ovládat obor anebo alespoň překládanou partii a obě řeči; MUSÍ mít k dispozici detailní slovník (i pokud si myslí, že příslušnou řeč ovládá) a použít jej pokaždé, kdy je třeba sebenepatrněji na vahách; jinak dovedou vzniknout strašlivé nesmysly. MUSÍ mít k dispozici další odbornou literaturu o překládaných pasážích. MUSÍ mít k dispozici i kontakty s obory, do nichž překládaná partie zasahuje – nejvhodnější je osobní nebo telefonický kontakt (např. s internisty, chemiky, imunology, mikrobiology, genetiky atd.) – aby nevznikly chyby ve specifické české terminologii oborů, jimiž se překladatel osobně nezabývá. Výborné je, může-li překladatel být v přímém kontaktu s autorem a v případě nutnosti se ho zeptat, jak tuhle větu myslel – někdy pak mohou být překvapeni oba.

Na překladu nesmí být poznat, ze které řeči byl přeložen. **Povinností překladatele je napsat text tak, jak by jej podle jeho přesvědčení napsal sám autor, kdyby uměl perfektně česky.** To často znamená značnou formální přestavbu vět tak, aby to plně odpovídalo duchu češtiny. Nesmí se přihodit, aby se překlad „pro přesnost“ snažil zachovávat slovosled a vazby, charakteristické právě pro jazyk originálu. Naproti tomu je dobré, pochopit specifický, individuální způsob vyjadřování určitého autora a najít k němu příslušnou paralelu v ryze českém podání českého textu.

Kapitoly téhož autora by měl překládat tentýž překladatel anebo velmi striktně unifikovat velitel překladu. Jinak – o veliteli, pravomocech, termínech, rejstříku a jazykové úrovni – mám pro práci na překladu stejná doporučení jako u práce na originálním českém textu. Dvojnásob důležitá je ovšem rychlost vydání, vždyť zdržení vznikne již samotným překládáním původně nového textu.

Doufám velmi, že se v dohledné době opět dočkáme vydání kvalitní originálně české učebnice farmakologie. Pokud mé poznámky někomu pomohou, budu rád.

Max Wenke